

REZUMAT

PEISAJELE TRADUCERII TEATRALE. AUTORI CONTEMPORANI FINLANDEZI DE TEATRU DIN PERSPECTIVA TRADUCĂTORULUI

Această carte își propune să studieze problemele legate de traducerea textelor teatrale create de trei autori finlandezi contemporani: Laura Ruohonen, Leea Klemola și Kristian Smeds.

În cercetarea mea, mă concentrez asupra teoriei și practicii traducerii, în special în privința traductibilității operelor acestor creatori de teatru finlandezi contemporani care – în ciuda anumitor diferențe în ceea ce privește viziunea lor teatrală, subiectele dramatice alese, stilul și metodele de creație – aparțin unui tip relativ nou de autori în cultura teatrală finlandeză: autorul teatral complex, nediferențiat, care este scriitorul, dramaturgul și regizorul spectacolului teatral în același timp. Mai mult, autorul complex apare uneori și în rolul de actor, scenograf (designer vizual), muzician și chiar de director de scenă. Numele unor artiști precum Laura Ruohonen, Leea Klemola, Kristian Smeds, Saara Turunen, Pirkko Saisio, Anna Paavilainen sunt asociate în mod consecvent cu două sau mai multe funcții de autor în critica teatrală și în textele teoretice despre teatrul contemporan. Acești creatori sunt reprezentanții unei tendințe canonizate, instituționalizate în practica teatrală finlandeză contemporană, care se poate numi noul *auteurism*. Unii dintre acești autori (de exemplu, Saisio, Ruohonen și Smeds) au devenit, de asemenea, figuri marcante, personalități provocatoare și inspiratoare în gândirea teatrală contemporană și educația teatrală finlandeză în ultimele două decenii, datorită versatilității lor artistice și spiritului experimental. De asemenea, merită menționat faptul că creșterea bruscă a „vizibilității” internaționale a teatrului și dramelor finlandeze contemporane în noul mileniu se datorează în mare măsură acestor autori multilaterali.

Acești dramaturgi-regizori sunt, în mod evident, de un interes special și pentru traducătorul de teatru, precum și pentru cercetătorul în domeniul studiilor de traducere interesat de natura complexă, multimedială a traducerii de teatru.

Având în vedere statutul recunoscut, canonizat al autorilor menționați mai sus și recunoașterea internațională dobândită de viziunea lor teatrală originală, se pune întrebarea de ce opera lor – precum și drama și teatrul finlandez contemporan în general – este necunoscută atât publicului larg cât și criticilor și oamenilor de teatru din lumea vorbitoare de limbă maghiară; de asemenea, de ce schimbul teatral finlandez-maghiar și traducerea textelor acestor autori reprezentativi este

atât de rară și accidentală? Aceste întrebări ne îndreaptă atenția către traduceri existente ale textelor dramatice contemporane, precum și asupra rolului și poziției textului dramatic preexistent și a dimensiunii verbale în general în operele teatrale ale autorilor selectați. Tradițiile centrate pe dramă ale teatrului maghiar modern și centrarea pe text a teoriei și practicii traducerii teatrale maghiare par să fie în contrast puternic cu metodele auctoriale centrate pe teatralitate și cu utilizarea experimentală a textului pe scenă în operele autorilor finlandezi contemporani, care regizează și scriu într-o manieră nediferențiată. Astfel este neobișnuit de greu să separăm textele lor de teatru de spectacolele din care fac parte. În consecință, datorită poziției slăbite a dialogului convențional „bine făcut”, a textului dramatic preexistent și, în anumite cazuri, chiar și a dimensiunii verbale în ansamblu, teatrul de autor contemporan constituie un domeniu de cercetare excepțional de interesantă pentru traductologi, care îndeamnă la reflecție. Studiul acestor texte de teatru auctoriale din perspectiva traducătorului (și a specialistului traductolog) ne motivează să avansăm de la întrebarea mai generală a traductibilității lingvistice către problemele mai specifice ale mediului teatral, la aspecte pragmatice, potențialul performativ, precum și dimensiunea intersemiotică a traducerii teatrale.

Structura cărții este menită să reflecte dubla focalizare a cercetărilor mele legate de fenomenul *auteurismului* în teatrul finlandez contemporan: pe de o parte investigarea complexei probleme a traducerii textelor dramatice create de personaje reprezentative ale scenei contemporane; în acest fel, în centrul atenției stă contemplarea textelor de teatru de autor prin ochii traducătorului, prin traducere; pe de altă parte, acest obiectiv primar dovedindu-se imposibil fără examinarea mai profundă a profilului auctorial, precum și a tehnicilor de utilizare a textului, a verbalității în operele autorilor respectivi, a fost necesară revizitarea ideilor despre traducerea teatrală și regândirea acestui domeniu din perspectiva *auteurismului*, luând în considerare concepțiile autorilor individuali despre rolul textului, și totodată a traducătorului, în spectacolele/ operele de artă multimediale create de ei.

Prin examinarea detaliată a profilului auctorial a trei reprezentanți de seamă ai teatrului contemporan de autor finlandez, prin combinarea considerațiilor teoriei traducerii teatrului și a teoriei/teoriilor autorului, precum și prin completarea investigației diacronice cu prezentarea sincronică a întrebărilor teoretice și praxeologice legate de problematica traducerii teatrale, am încercat să clarific motivele pentru care transferul textelor finlandeze de teatru de autor într-o altă cultură – adică traducerea într-un sens mai larg – ridică probleme mai diverse decât transferul de texte dramatice văzute ca piese de literatură independente de scenă. În funcție de contextul țintă, de spectacolul și de publicul pentru care este destinată traducerea, aceasta poate lua mai multe forme, de la traducerea interlinguală fidelă textului sursă, până la adaptarea pragmatică sau rescrierea orientată spre contextul țintă, până la descrierea documentară densă și interpretativă sau traducerea și interpretarea intermedială.

În concluzie, textele auctoriale scrise pentru scenă solicită redefinirea rolului traducătorului teatral, și invită la reflecție critică asupra concepțiilor tradiționale centrate pe text în studiul traducerii teatrale în discursul translatologic maghiar.